

‘... ภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม
วัดปากน้ำเห็นเข้าไปตั้ง ๑๘ กายนั่นแหละ เห็นเข้าอย่างนี้แหละ
๑๘ กายชัดๆ ที่เดียว ชัดใช้ได้ทีเดียว ไม่ใช่พอดีพอร้ายแหละ
เห็นชัดใช้ได้ทีเดียว ...’

‘... คำว่า จิต หนะเป็นของจำเป็นที่เราจะต้องแก้ไข มิฉะนั้นมันก็จะบังคับเรา
ใช้มันอยู่ทุกๆ วัน ถ้าเราใช้มันไม่เป็น มันจะกลบมาข่มเหงเอาเราเข้า
จิตนี้เป็นตัวสำคัญ ...’

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

กัณฑ์ที่ ๔๕

มหาสติปัฏฐานสูตร

๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

กถณฺว ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปัสสี วิหริตฺย อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สราคํ
 วา จิตฺตํ สราคํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ วิตราคํ วา จิตฺตํ วิตราคํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ
 สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ วิตโทสํ วา จิตฺตํ วิตโทสํ จิตฺตณฺติ
 ปชานาติฯ สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ วิตโมหํ วา จิตฺตํ
 วิตโมหํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ วิกฺขิตฺตํ
 วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตณฺติ
 ปชานาติฯ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ สอฺตุตฺตรํ วา จิตฺตํ สอฺตุตฺตรํ
 จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ อนฺตุตฺตรํ วา จิตฺตํ อนฺตุตฺตรํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ สฺมาหิตํ
 วา จิตฺตํ สฺมาหิตํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ อสฺมาหิตํ จิตฺตณฺติ
 ปชานาติฯ วิมฺุตตํ วา จิตฺตํ วิมฺุตตํ จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ อวิมฺุตตํ วา จิตฺตํ อวิมฺุตตํ
 จิตฺตณฺติ ปชานาติฯ อิติ อชฺฌตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปัสสี วิหริติ พหิทฺฐา วา จิตฺเต
 จิตฺตานุปัสสี วิหริติ อชฺฌตฺตพหิทฺฐา วา จิตฺเต จิตฺตานุปัสสี วิหริตฺย สมฺมุทฺตมฺมานุปัสสี
 วา จิตฺตสฺมี วิหริติ วยฺธมฺมานุปัสสี วา จิตฺตสฺมี วิหริติ สมฺมุทฺตวยฺธมฺมานุปัสสี วา
 จิตฺตสฺมี วิหริตฺย อตฺถิ จิตฺตณฺติ วา ปนสฺส สติ ปจฺจุปฺภวจิตฺตา โหติ ยาวทฺเว ฌาณมตฺตตาย
 ปติสฺสติมตฺตตายฯ อนิสฺสีโต จ วิหริติ น จ กิณฺณิ โลเก อุปาทิยติฯ เอวํ โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปัสสี วิหริตฺติฯ

ที.ม.(ปาลี) ๑๐/๒๕๕๗/๓๓๐-๓๓๑

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักแสดงในมหาสติปัฏฐานสูตร ที่แสดงไปแล้วนั้นโดยอุเทศวาร ปฏิญเฑศวร แสดงในมหาสติปัฏฐานสูตรเป็นอุเทศวารนั้น ตามวาระพระบาลีว่า เอกายโน อโย ภิกขเว มคฺโค สุตตานิ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกุกมาย ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถกฺคมาย ฃายสฺส อธิคฺมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย แค่นี้จบอุเทศวารของมหาสติปัฏฐานสูตร แปลภาษาบาลีว่า เอกายโน อโย ภิกขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อโย มคฺโค อันว่าหนทางนี้ เอกายโน เป็นเอก เอกายโน อโย มคฺโค หนทางนี้เป็นหนทางเอก ไม่มี ๒ แพร่ง เป็นหนทางเดียวแท้ๆ หนทางหนึ่งแท้ๆ เอกณะคือหนึ่ง เอโก ทฺวิ ติ จตุ ปญฺจ เหล่านี้ เอโก เขาแปลว่าหนึ่ง หนทางนี้เป็นหนึ่งไม่มีสอง ต่อไป สุตตานิ วิสุทฺธิยา ความหมดจดพิเศษของสัตว์ทั้งหลาย โสกปริเทวานํ สมติกุกมาย เพื่อความล่องเลี้ยวซึ่งโสกะ ความแหยงใจ ความปริเทวะ ความพิโรธรำพันเพ้อ ทุกฺขโทมนสฺसानํ อตฺถกฺคมาย เพื่ออัสตงคตหมดไปแห่งเหล่าทุกข์โทมนัส ฃายสฺส อธิคฺมาย เพื่อบรรลซึ่งญาณ นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน นี่แสดงดังนี้เพียงเท่านี้เรียกว่าอุเทศวาร จักได้แสดงเป็นปฏิญเฑศวรสืบต่อไป

กตเม จตฺตาริ ยทฺธิ จตฺตาริ สติปัฏฺฐานา นี้คือสติปัฏฐาน ๔ กตเม จตฺตาริ สติปัฏฺฐานา สติปัฏฐาน ๔ นี้คืออะไร สติปัฏฐาน ๔ คืออะไรบ้างละ อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยุย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยุย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยุย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส ฐมฺเมสุ ฐมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยุย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส ๔ อย่างนี้เรียกว่าปฏิญเฑศวร อุเทศวารแสดงแล้ว อีก ๒ นี้เป็นปฏิญเฑศวร อุเทศนะแสดงออกเป็น ๑ ที่เดียว ปฏิญเฑศนั้นแสดง ๑ ออกไปเป็น ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม

แปลภาษาบาลีว่า อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลายที่ศึกษาพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้า เห็นกายในกายเนื่องๆ นั้นเป็นไฉนเล่า อิธ ภิกขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ศึกษาพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้ เห็นกายในกายเนื่องๆ อยู่ อ้ายนี้ต้องคอยจำนะ เห็นกายในกายเนื่องๆ อยู่ ถ้าเห็นเข้าแล้วทำให้ อาตาปี เพียรเพียร เพียรให้เห็น

อยู่เสมอนั้นไม่เปลืองทีเดียว อาตปปี สมุชชาโน รู้รอบคอบอยู่ เพียรแล้วก็รู้รอบคอบ สติมา มีสติด้วยไม่เปลือง รู้รอบคอบไม่เปลือง วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส คอยกำจัดอภิชฌา ความเพ่งเฉพาะอยากได้ และความโทมนัส เสียใจที่ไม่ได้สมบัติ นำอภิชฌาโทมนัสในโลกออกเสีย อย่าเพ่งเฉพาะ เสียใจเพราะอยากได้แล้วไม่สมหวัง มันจะ ทำกายในกายให้เป็นที่เสื่อมไปเสีย อภิชฌาสำคัญนัก เพ่งเฉพาะอยากได้ เมื่อไม่ได้มันก็เสียใจ เพราะไม่สมหวัง ใจดีใจเสียใจนี้แหละอย่าให้เล็ดลอดเข้าไปได้ทีเดียว เมื่อเห็นกายในกาย เองอยู่ อยู่แล้วก็ อาตปปี มีความเพียรเร่งเร้าทีเดียว มีความรู้รอบคอบประกอบด้วย สติมันไม่พินเพื่อนทีเดียว วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส นำอภิชฌาและโทมนัส ในโลกออกเสียได้ นี่ข้อต้น

ข้อที่ ๒ คือ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมุชชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส เห็นเวทนาในเวทนาเองอยู่ อยู่ มีความเพียรเป็น เครื่องเผายังกิเลสให้เร่าร้อน มีความรู้รอบคอบ มีสติมันไม่พินเพื่อน นำอภิชฌา โทมนัสในโลกออกเสีย ไม่ให้หลุดเล็ดเข้าไปได้ นี่ส่วนเวทนา

จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมุชชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส เห็นจิตในจิตเองอยู่ อยู่ มีความเพียรเป็นเครื่องเผายังกิเลสให้ เร่าร้อน มีสัมปชัญญะ มีสติไม่พลั้งเปลือง นำอภิชฌาในโลกนี้ออกเสียได้ อย่าให้ ความยินดียินร้ายมันหลุดเล็ดเข้าไปได้ นี่เป็นข้อ ๓

ข้อที่ ๔ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปปี สมุชชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺส เห็นธรรมในธรรมเองอยู่ อยู่ เมื่อเห็นแล้วให้มีความเพียร เป็นเครื่องเผายังกิเลสให้เร่าร้อน มีสัมปชัญญะ มีสติมันไม่พินเพื่อน กำจัดอภิชฌา โทมนัสในโลกนี้เสียได้ ๔ ข้อนี้แหละเรียกว่าปฏินิเทศวาร กาย เวทนา จิต ธรรม เห็นกายในกายอยู่ เห็นเวทนาในเวทนาอยู่ เห็นจิตในจิตเองอยู่ เห็นธรรมในธรรม อยู่ นี่ให้เข้าใจเสียก่อนจึงจะสอนต่อไปเป็นลำดับ

เห็นกายในกายนี้เห็นอย่างไร เห็นกายในกายนั้นเหมือนกับนอนผืนนั้นแหละ เห็นชัดๆ อย่างนั้นนะ เห็นกายในกายก็เห็นกายมนุษย์ละเอียดเท่ากายมนุษย์นี้แหละ นอนผืนในกายมนุษย์นี้ต่อไป ทำหน้าที่ไป ผู้เห็นกายในกายก็คือกายมนุษย์ละเอียด นั้นเอง เห็นเวทนาในเวทนานะ มนุษย์นี้มันก็มีเวทนาเหมือนกัน เห็นนี้ ไม่ได้พูด รู้ที่ เวทนาในเวทนานั้นเป็นอย่างไรละ สุข กายนั้นเป็นสุขก็เห็นเป็นสุข กายนั้นเป็นทุกข์

ก็กายละเอียดนั้นแหละที่เห็นนั้นแหละ กายนั้นเป็นทุกข์ก็เห็นว่าเป็นทุกข์ เมื่อกายนั้นไม่สุขไม่ทุกข์ก็เห็นว่าเป็นทุกข์ไม่ทุกข์ เห็นชัดๆ อย่างนี้ เห็นจิตในจิตละ ลึกนี้ เห็นจิตได้หรือ เห็นจิตได้หรือ ไม่ใช่เห็นง่าย ๆ นี่ จิตเป็นดวง นี่ เท้าดวงตาข้างนอกนี้แหละ เท้าดวงตาข้างในตัวทุกคนๆ นั้นแหละ ดวงจิต เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม ถ้าเห็นอย่างนี้ไม่หลับ เป็นประธาน เห็นกายในกายชัดๆ ก็เห็นกายละเอียดนั้น

เห็นเวทนาในเวทนา เห็นกายแล้วก็เห็นเวทนา เวทนาเพราะใจกำหนดอยู่ ที่ จะดูกายเห็นกายนะ ต้องกำหนดอยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์ เมื่ออยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์ ละกันนั้นแหละ ตาเห็นกาย ก็เห็นอยู่ในกลางกายมนุษย์นั้นแหละ เห็นเวทนาดละ เป็นอย่างไรละ เห็นสุขเป็นดวงกลมใสอยู่ในกลางกายมนุษย์ละเอียดนั้น เห็นสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ เห็นชัดๆ เป็นดวงอยู่กลางกายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละ เวทนาของกายมนุษย์นี้เป็นเวทนานอก เวทนาของกายมนุษย์ละเอียดนั้น เป็นเวทนาของกายมนุษย์ละเอียดข้างใน นั้นแหละเวทนาในเวทนา

เห็นจิตในจิตละ ดวงจิต ก็เห็นดวงจิตของกายละเอียดนั้น เห็นดวงจิตเท้า ดวงตาข้างนอก เห็นดวงจิตมันอยู่ในกลางดวงจิตนี้แหละ อยู่ในกลางดวงจิตมนุษย์ หยาบนี้แหละ เข้าไปถึงกายมนุษย์ละเอียดมันก็ไปเห็นดวงจิตของกายมนุษย์ละเอียดนั้น นี่เห็นจิตในจิต

เห็นธรรมในธรรมละ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์หยาบ มันมีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์หยาบนั้น พอไปเห็นกายละเอียด มันก็เห็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้น ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้นแหละเป็นธรรมข้างใน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์หยาบนี้เป็นดวงธรรมข้างนอก เห็นจริงอย่างนี้ละ วัดปากน้ำเขาเห็นกันจริงๆ อย่างนี้ ไม่ใช่เห็นเล่นๆ

นี่ เห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม เห็นจริงๆ อย่างนี้ นี่ โออุเทศวารแล้ว ก็เห็นอย่างนี้เรื่อยๆ ขึ้นไป กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม วัดปากน้ำเห็นเข้าไปตั้ง ๑๘ กายนั้นแหละ เห็นเข้าไปอย่างนี้แหละ ๑๘ กายชัดๆ ที่เดียว ชัดใช้ได้ทีเดียว ไม่ใช่พอดีพอร้ายหละ เห็นชัดใช้ได้ทีเดียว ไม่ชัดแต่ว่า เห็นหละ ถ้าว่าสนใจจริงๆ ก็เห็นจริงๆ เห็นจริงๆ อย่างนี้ เมื่อเห็นจริงๆ เป็นจริงๆ อย่างนี้แล้วละก็ ตำราบอกไว้ตรงๆ อย่างนี้แล้วมันก็ถูกตำราที่เดียว แล้วจะได้แสดงใน กาย เวทนา จิต ธรรม ต่อไปอีก คัมภีร์นี้เทศวารต่อไป

มีคำถามสอดเข้ามาว่า กถญจ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ศึกษาพระธรรมวินัย เห็นกายในกายเนื่องๆ อยู่ นั่นเป็นไฉน
 อธิ ภิกขเว ภิกขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โลเก อภิขุฌาโทมนสฺส อันนี้แล้ว อธิ ภิกขเว ภิกขุ อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต
 วา นีปฺภินิเทศวาร อรณฺณคโต วา รุกฺขมุลคโต วา สญฺญาคารคโต วา นีสีทติ
 ปลุลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สติ อฺปฏฺฐเปตฺวา โส สโต ว
 อสฺสสติ สโต ปสฺสสติ ทิฆํ วา อสฺสสนฺโต ทิฆํ อสฺสสามิตี ปชานาติฯ ทิฆํ วา
 ปสฺสสนฺโต ๗เปฯ อสฺสสนฺโต ๗เปฯ รสฺสํ วา ปสฺสสนฺโต รสฺสํ ปสฺสสามิตี
 ปชานาติ ๗เปฯ

นี่เป็นปฏินิเทศวารกว้างออกไปทีเดียว กว้างนี้แหละที่แสดงไปแล้ว ส่วนกายที่
 แสดงไปแล้ว ท่านจัดออกเป็นข้อกำหนด เป็นปัพพะ คือเรียก อานาปานปัพพะ
 ข้อกำหนดด้วยลมหายใจเข้าออก อิริยาปถปัพพะ ข้อกำหนดด้วยอิริยาบถ เดิน ยืน
 นั่ง นอน สัมปชัญญปัพพะ ข้อกำหนดด้วยกิริยาในอิริยาบถแห่งอวัยวะ รู้อยู่เสมออัน
 เรียกว่าสัมปชัญญปัพพะ ปฏิกุลงนสิกการปัพพะ ข้อกำหนดด้วยข้อปฏิกุลงแห่งร่างกาย
 ของคนเรา แห่งพื้น หนึ่ง เนื้อ ตามบาลีว่า อตฺถิ อิมสฺมี กาเย เกสา โลมา
 นขา ทนฺตา ปฏิกุลงนั้นไม่น่ารักน่าชมเลย ปฏิกุลงแห่งร่างกายนี้ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล
 ตัวตน เรา เขาที่ไหน ประสมกันแล้วก็ป็นร่างกาย ล้วนแต่เป็น ดิน น้ำ ไฟ ลมไป นี่
 เป็นธาตุปัพพะ พอกายมนุษย์ละเอียดออกจากกายมนุษย์หยาบแล้วก็เฝ้ากันทั้งนั้น เป็น
 ปฏิกุลงอย่างนี้ ปฏิกุลงนั้นเป็นข้อที่ ๕ นวสีวลิกปัพพะ ข้อกำหนดด้วยศพ ๙ รูป ตายวัน
 หนึ่ง ๒ วันท้องเขียว น้ำเลือดน้ำหนองไหล เป็นลำดับไปจนกระทั่งเหลือแต่กระดูกนั้น
 นี้ได้แสดงมาแล้ว

วันนี้จะแสดงให้เห็นเวทนาในเวทนาสืบต่อไปว่า กถญจ ภิกขเว ภิกขุ เวทนาสุ
 เวทนานุปสฺสี วิหริติฯ อาตาปี สมุปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิขุฌาโทมนสฺส
 กถญจ ภิกขเว ภิกขุ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี วิหริติฯ อธิ ภิกขเว ภิกขุ สุขํ วา
 เวทน์ เวทยมาโน สุขํ เวทน์ เวทยามิตี ปชานาติฯ ทุกฺขํ วา เวทน์ เวทยมาโน
 ทุกฺขํ เวทน์ เวทยามิตี ปชานาติฯ อทุกฺขมสุขํ วา เวทน์ เวทยมาโน อทุกฺขมสุขํ
 เวทน์ เวทยามิตี ปชานาติฯ สามิสํ วา สุขํ เวทน์ เวทยมาโน สามิสํ สุขํ
 เวทน์ เวทยามิตี ปชานาติฯ นีรามิสํ วา สุขํ เวทน์ เวทยมาโน นีรามิสํ สุขํ

เวทนํ เวทยามิติ ปชานาติฯ สามิสํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทยมาโน สามิสํ ทุกฺขํ
 เวทนํ เวทยามิติ ปชานาติฯ นiramisํ วา ทุกฺขํ เวทนํ เวทยมาโน นiramisํ ทุกฺขํ
 เวทนํ เวทยามิติ ปชานาติฯ สามิสํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทยมาโน สามิสํ
 อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทยามิติ ปชานาติฯ นiramisํ วา อทุกฺขมสุขํ เวทนํ
 เวทยมาโน นiramisํ อทุกฺขมสุขํ เวทนํ เวทยามิติ ปชานาติฯ อิติ อชฺฌตฺตํ
 วา ฯ เปฯ

อันนี้เวทนาไม่ใช่เป็นของพึงง่ายเลย เป็นของพึงยากนัก แต่ว่าท่านแสดงไว้อย่าง
 ว่า สุข เมื่อเราเสวยความสุขอยู่ก็รู้ชัดว่าเวลานี้เสวยความสุขอยู่ เมื่อเราเสวยความทุกข์
 อยู่ก็รู้ชัดว่าเราเสวยความทุกข์อยู่ เมื่อเราเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์ก็รู้ชัดว่าเราเสวยความ
 ไม่สุขไม่ทุกข์อยู่ เมื่อเสวยความสุขที่เจือด้วยอามิสก็รู้ชัดว่า เราเสวยความสุขที่เจือด้วย
 อามิส เมื่อเราเสวยความทุกข์ที่เจือด้วยอามิสก็รู้ชัดว่า เราเสวยความทุกข์ที่เจือด้วยอามิส
 เมื่อเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์ที่เจือด้วยอามิสก็รู้ชัดว่า เราเสวยความไม่สุขไม่ทุกข์ที่เจือ
 ด้วยอามิส เราปราศจากความสุขนiramisสุข เราเสวยความสุขปราศจากความสุขเจือด้วย
 อามิส เสวยความทุกข์ปราศจากความสุขเจือด้วยอามิส เสวยความไม่สุขความไม่ทุกข์ไม่
 เจือด้วยอามิสก็รู้ชัดอยู่อย่างนี้ นี่เรียกว่าเวทนา รู้จักเวทนาอย่างนี้ แต่เวทนาที่จะแสดง
 วันนี้ จะแสดงเวทนาในจิต

คำว่า จิต จะเป็นของจำเป็นที่เราจะต้องแก้ไข มิฉะนั้นมันก็จะบังคับเรา ใช้มันอยู่ทุกๆ
 วัน ถ้าเราใช้มันไม่เป็นมันจะกลับมาข่มเหงเอาเราเข้า จิตนั้นเป็นตัวสำคัญ ท่านจึงได้ยืนยัน
 ตามวาระพระบาลีว่า กถญจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ ดูก่อนภิกษุ
 ทั้งหลายที่ศึกษาในธรรมวินัย เห็นจิตในจิตเนื่องๆ อยู่ นั่นเป็นไฉน อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ศึกษาธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้านี้ สรรคํ วา จิตฺตํ สรรคํ
 จิตฺตนฺตํ ปชานาติ จิตระคนด้วยราคะก็ทราบชัดว่าจิตนี้ระคนด้วยราคะ วิตราคํ
 วา จิตฺตํ วิตราคํ จิตฺตนฺตํ ปชานาติ จิตปราศจากราคะก็ทราบชัดว่าจิตปราศจาก
 ราคะ สโทสํ วา จิตฺตํ สโทสํ จิตฺตนฺตํ ปชานาติ จิตระคนด้วยโทสะก็ทราบชัด
 ว่าจิตระคนด้วยโทสะ วิตโทสํ วา จิตฺตํ วิตโทสํ จิตฺตนฺตํ ปชานาติ จิตปราศจาก
 โทสะก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากโทสะ สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตนฺตํ ปชานาติ จิต
 ระคนด้วยโมหะก็ทราบชัดว่าจิตระคนด้วยโมหะ วิตโมหํ วา จิตฺตํ วิตโมหํ จิตฺตนฺตํ
 ปชานาติ จิตปราศจากโมหะก็ทราบชัดว่าจิตปราศจากโมหะ สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ

อิติ อชฺมตฺตํ วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ ดังนี้แหละ ภิกษุเห็นจิตใน
 จิตเป็นภายในเนื่องๆ อยู่ พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ เห็นจิตในจิต
 เนื่องๆ อันเป็นภายนอกอยู่ อชฺมตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ เห็น
 เนื่องๆ ซึ่งจิตในจิตทั้งเป็นภายในและภายนอก สมุทฺยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ
 วิหริติ เห็นธรรมดาซึ่งความเกิดขึ้นในจิตอยู่ วยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ วิหริติ เห็น
 เนื่องๆ เป็นธรรมดาคือความเสื่อมไปในจิตอยู่ สมุทฺยวยธมฺมานุปสฺสี วา จิตฺตสฺมึ
 วิหริติ เห็นธรรมดาคือความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปซึ่งจิตในจิตอยู่ อตฺถิ จิตฺตนฺต
 วา ปนสฺส ก็หรือสติของเธอเข้าปรากฏว่าจิตมีอยู่ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย สักแต่ว่า
 รู้ ปติสฺสตมิตฺตตาย สักแต่ว่าอาศัยระลึก อนิสฺสโต จ วิหริติ เป็นผู้อันค้นหาและ
 ทิฏฐิยึดถือไม่ได้แล้ว ห จ ภิกฺขุ จิ โลเก อุปาทิยติ ไม่ยึดถือมันอะไรๆ ในโลก
 เหว่ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหริติ อย่างนี้แหละภิกษุเห็นจิตในจิต
 เนื่องๆ อยู่ด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความของพระบาลี คลี่ความเป็นสยามใต้ความ
 เพียงเท่านั้น

17/8/2555 13:51:35

เบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ ดวงเห็นอยู่ในกลางกาย โตไปอีกหน่อย ดวงเห็นอยู่ข้างนอก มันซ้อนกันอยู่

ดวงเห็นอยู่ข้างนอก ดวงจำอยู่ข้างใน อยู่ข้างในดวงเห็น ดวงคิดอยู่ข้างในดวงจำ ดวงรู้อยู่ข้างในดวงคิด ดวงรู้เท่าตาตำข้างในนั้นแหละเขาเรียกว่าดวงวิญญาณ เท่าดวงตาตำข้างในเขาเรียกว่าดวงวิญญาณ เท่าดวงตาตำข้างนอกนั้นเขาเรียกว่าดวงจิต หรือ ดวงจิตโตออกไปกว่านั้น โตออกไปกว่าดวงจิต เท่าดวงตานั้นแหละนั้นเขาเรียกว่าดวงใจ หรือ ดวงจำ โตกว่านั้นอีกหน่อย เท่ากระบอกตานั้นแหละเขาเรียกว่าดวงเห็น ดวงเห็นนั้นคือดวงกายทีเดียว ๔ ดวงนั้นมีเท่านี้แหละ

ดวงกายนั้นแหละเป็นที่ตั้งของเห็น ชาติเห็นอยู่ศูนย์กลาง อยู่ศูนย์กลางกำเนิด ดวงกายนั้น อ้ายดวงใจนั้นแหละเป็นที่ตั้งของจำ ชาติจำอยู่ศูนย์กลางดวงใจนั้นแหละ อ้ายดวงจิตนั้นแหละเป็นที่ตั้งของคิด ชาติคิดอยู่ศูนย์กลางจิตนั้นแหละ อ้ายดวง วิญญาณเป็นที่ตั้งของรู้ ชาติรู้อยู่ศูนย์กลางดวงวิญญาณนั้นแหละ ชาติเห็น จำ คิด รู้ ๔ ประการนั้น ชาติเห็นเป็นที่ตั้งของเห็น ชาติจำเป็นที่อยู่ของจำ ชาติคิดเป็นที่อยู่ของคิด ชาติรู้เป็นที่อยู่ของรู้ เห็น จำ คิด รู้ ๔ ประการ ยกแพลงเดียวโน้นไปนครศรีธรรมราชไปแล้ว เห็น จำ คิด รู้ ไปแล้ว ยกไปอย่างนั้นแหละไปได้ ไปได้ไปเสียลิบเลย ไปเสียไม่บอกใครทีเดียว ไปอยู่เสียที่นครศรีธรรมราชโน้น ถ้าว่าคนเขามีธรรมกาย อ้ายนี้มายังอยู่ทำไมในนครศรีธรรมราช ไปเห็นเอากายมนุษย์ละเอียดเข้าแล้ว อ้ายคนนี้รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างนั้น แต่งเนื้อแต่งตัวเป็นอย่างนั้น เราคิดว่าเราส่งใจไปนี่นะส่งไปนครศรีธรรมราช อ้ายนี้มายังอยู่ทำไมในนครศรีธรรมราช เห็นทีเดียว เขามีธรรมกาย อ้ายนี้มายังอยู่ที่นี่แล้ว เรากียก เห็น จำ คิด รู้ ไปนี่ ไม่ได้ไปทั้งตัวนั้นแหละ กายละเอียดไปแล้ว ไปอยู่โน้นแล้ว ดูก็ได้ ลองไปดูก็ได้ พวกมีธรรมกายเขามี เขาเห็นทีเดียว อ้ายนี้มายังอยู่ที่นี่แล้ว จำหน้าจำตาจำตัวได้ เอ! ก็แปลกจริงนะไม่ใช่ของพอดิพอร้าย

พระพุทธศาสนาเป็นของลึกซึ้งอยู่ แต่ว่าจะส่งใจไปอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตามเถอะไปได้อย่างนี้แหละ ๔ อย่างไปได้แบบนี้ คือ เห็น จำ คิด รู้ มันหยุดเป็นจุดเดียวกันเป็นกายละเอียด มันแยกกันไม่ได้ แยกไม่ได้เด็ดขาดเชียว เป็นตัวเป็นตัวตายอยู่ เหมือนกายมนุษย์นี้เราจะเอาแยกเป็นหัวใจเสีย จากหัวใจเสีย หัวใจแยกจากดวงจิตเสีย จิตแยกจากดวงวิญญาณเสีย ไม่ได้ ถ้าแยก ไม่เป็นเลย แยก ตายหมด ถ้าแยกเวลาใดมนุษย์ก็ตายเวลานั้น ถ้าไม่แยกก็เป็น อย่างนี้ เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้แยกไม่ได้

แยกก็ตายเหมือนกัน แยกเข้าอ้ายกายละเอียดนั้นตาย แยกหัวใจออกไป ดวงจำ ดวงเห็น ตาย แยกไม่ได้ หากว่ากายทิพย์ก็เหมือนกัน แยกไม่ได้ มันเป็นตัวของมันอยู่ อย่างนั้นแหละ เอาแต่ตัวกายมนุษย์ละเอียดมันก็จะละเอียดพอแล้ว พอเข้าถึงกายทิพย์ละเอียดก็ยิ่งละเอียดไปกว่านั้นอีก ละเอียดพอแล้วหรือ พอเข้าถึงกายรูปพรหมละเอียดละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก เข้าถึงกายอรูปพรหม ละเอียดยิ่งกว่านั้นไปอีก เข้าถึงกายอรูปพรหมละเอียด ละเอียดยิ่งกว่านั้นไปอีก เข้าถึงกายธรรม ละเอียดยิ่งกว่านั้นไปอีก เข้าถึงกายธรรมละเอียด ละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก

นี่ถ้าว่าทำธรรมกายเป็นละก็ มันฉลาดกว่ามนุษย์หลายสิบเท่าเชียวนะ นี่พอเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียดก็ฉลาดกว่าเท่าหนึ่งแล้ว สูงกว่าเท่าหนึ่งแล้ว เข้าถึงกายทิพย์ก็ ๒ เท่าแล้ว กายทิพย์ละเอียดก็ ๓ เท่าแล้ว กายรูปพรหม ๔ เท่า กายรูปพรหมละเอียด ๕ เท่า กายอรูปพรหม ๖ เท่า กายอรูปพรหมละเอียด ๗ เท่า เข้าถึงกายธรรมและกายธรรมละเอียด ๘,๙ เท่าเข้าไปแล้ว มันมีความฉลาดกว่ากันอย่างนี้นะ ให้รู้จักว่าของสูงของต่ำอย่างนี้

เมื่อรู้จักอย่างนี้แล้วก็ วันนี้ที่จะแสดง จิต ตำราท่านวางไว้แต่จิต เอาดวงจิตนี้เท่านั้น ดวงเห็นก็ไม่ได้เอามาพูด ดวงจำไม่ได้มาพูด ดวงรู้ไม่ได้มาพูด มาพูดแต่ดวงจิตดวงเดียว ที่เราแปลจิตถ้าเราเอามาใส่ปนกันกับเรื่องจิตก็ปนปี่หมด เพราะจิตมีหน้าที่คิดอย่างเดียวเท่านั้นแหละ ดวงรู้ก็มีหน้าที่รู้อย่างเดียวไม่มีหน้าที่คิด ดวงจิตก็มีหน้าที่คิดอย่างเดียว ดวงจำก็มีหน้าที่จำอย่างเดียว ดวงเห็นก็มีหน้าที่เห็นอย่างเดียว จะสับเปลี่ยนกันไม่ได้ แต่ว่าถ้าไม่รู้หลักความจริงแน่นอนอย่างนี้ละก็ ท่านก็แปลเอา ดวงจิตไปรวมเข้ากับรู้เสียว่า รู้ก็คือจิตนั่นแหละ **วิจิตตารมณ** ดวงจิตวิจิตรด้วยอารมณ์ต่างๆ รูปารมณ์ สัททวารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์ ฐัมมารมณ์ นี่วิจิตรด้วยอารมณ์ต่างๆ อย่างนี้ ดวงจิตนั้น อีกนัยหนึ่ง **อารมณ** **วิชานาตีติ จิตต** จิตรู้ซึ่งอารมณ์ จิตรู้เสียอีกแล้ว เอาละซี เอาวิญญาณไปไว้ที่ไหนแล้ว ไม่พูด ดวงวิญญาณเสียอีกแล้ว พูดเป็นรู้เสียแล้ว

เพราะฉะนั้น คำว่า จิต นี้แหละ เป็นดวงใสเท่าดวงตาตำข้างนอก ไสเกินใส ปกติเป็นปรกติ คือภวังคจิต จิตที่เป็นภวังคจิตนะใสเหมือนยังกับน้ำที่ใส ไสเหมือนยังกับน้ำที่ใสนะ จิตที่ใสนั่นแหละ เมื่อระคนด้วยราคะเหมือนยังกับน้ำแดงเข้าไป เจือเสียแล้ว มันก็ปนเป็นนะซี นี่เป็นอย่างนั้นนา เมื่อจิตระคนด้วยราคะเหมือนน้ำแดงเข้าไปเจือเสียแล้ว จิตระคนด้วยโทสะเล่า เหมือนยังกับน้ำเขียวน้ำดำเข้าไปปน น้ำ

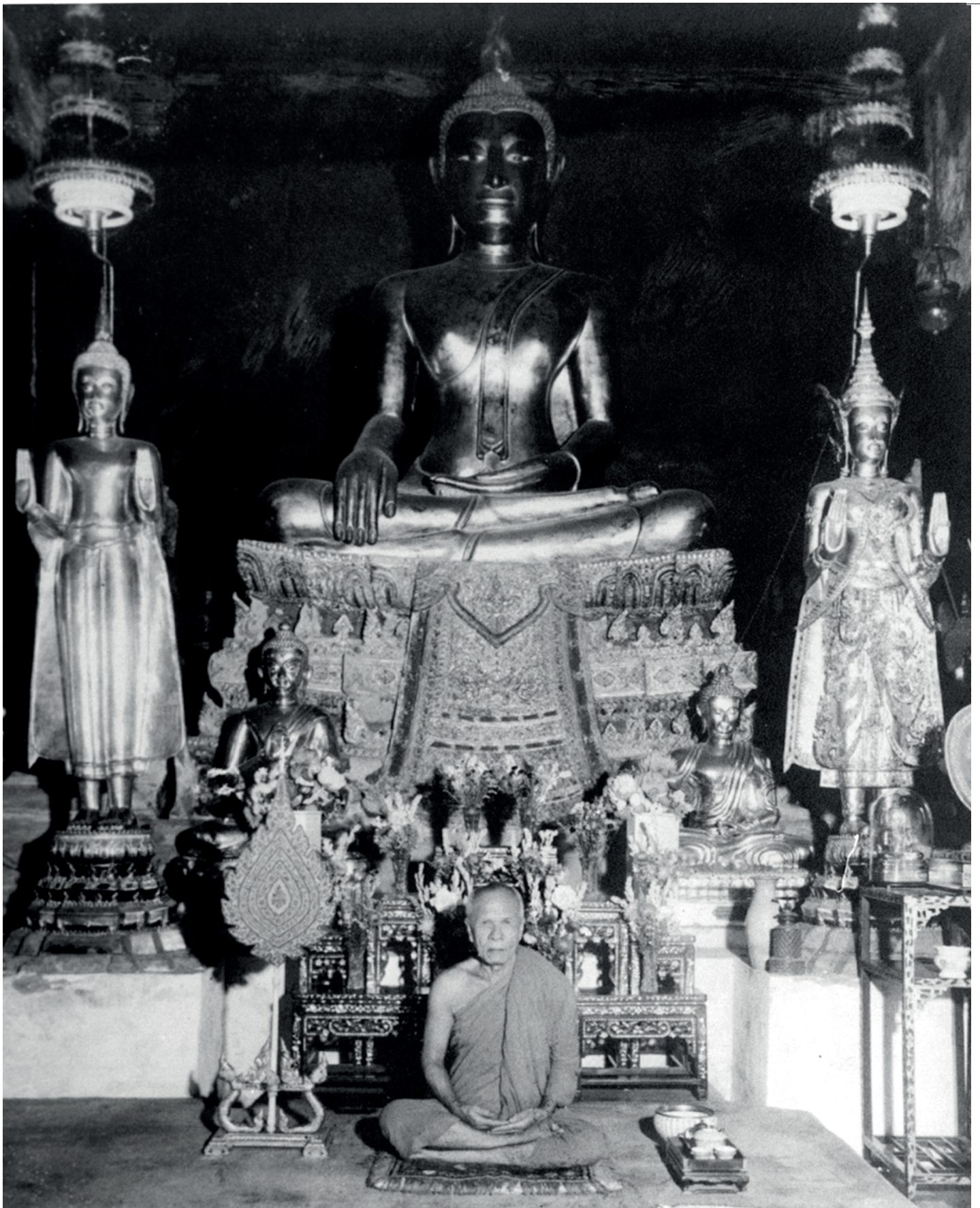

เขี้ยวเข้าไปปนระคนเสียแล้ว จิตระคนด้วยโมหะเหมือนน้ำตมเข้าไปปนระคนเสียแล้ว ไอ้จิตใส่นะมันก็กลางไป ก็รู้แหละ สราค์ ว่า จิตตํ สราค์ จิตตุนฺติ ปชานาติ จิตระคนด้วยราคะก็รู้ว่าจิตระคนด้วยราคะ จิตไม่มีราคะ ปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตไม่มีราคะ ไม่ปนด้วยโมหะ ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ จิตฟุ้งซ่าน จิตหดหู่ จิตหดหู่ ที่ใส่นะหดหู่ไป ผู้สร้างพอรู้ว่าผู้สร้างเป็นอดีตวิสัย ไม่คงที่เสียแล้ว ผู้สร้างก็รู้ว่าผู้สร้างจิตประกอบด้วยกุศลที่ระคนด้วยญาณเป็นมหัคคจิต จิตไม่ประกอบด้วยกุศลก็เห็น จิตประกอบด้วยกุศลก็เห็นชัดๆ ดังนี้ **สมาหิตํ** ว่า **จิตตํ** **สมาหิตํ** **จิตตุนฺติ** **ปชานาติ** จิตตั้งมั่น ใส มั่น ดังลงไปก็เห็นชัดๆ ดังนี้ รู้ชัดๆ อย่างนี้ จิตไม่ตั้งมั่นก็รู้ว่าจิตไม่ตั้งมั่น จิตพ้น ใส พ้นจากเครื่องกิเลสก็รู้ว่าพ้น ไม่พ้นก็รู้ว่าไม่พ้น เห็นชัดๆ อย่างนี้ เมื่อเห็นชัดเข้าดังนี้ละก็ **อชฺมุตฺตํ** ว่า **จิตฺเต** **จิตฺตานุปสฺสี** **วิหริตี** เห็นจิตในจิตเป็นภายในเนื่องๆ ภายในนั้น คือจิตกายละเอียดเห็นเนื่องๆ ซึ่งจิตในจิต เป็นภายนอกนี้ จิตของกายมนุษย์เห็นเนื่องๆ ซึ่งจิตในจิต ทั้งภายในภายนอกเห็นเป็นรูป จิตเป็นจิตของกายมนุษย์ละเอียด เห็นทั้ง ๒ ที่เดียว เห็นทั้งภายในและภายนอก เห็นเนื่องๆ เป็นธรรมดาคือความเสื่อมไปความเกิดขึ้นของจิต เห็นเนื่องๆ เป็นธรรมดาคือความดับไปของจิต คือความดับไปในจิต เมื่อเห็นเนื่องๆ เป็นธรรมดาทั้งเกิดขึ้นทั้งความดับไป เมื่อเห็นชัดดังนี้ละก็ **อตฺถิ** **จิตฺตุนฺติ** ว่า **ปนสฺส** **สตี** **ปจฺจุปฺภุจฺจตา** **โหตี** ก็หรือสติของเธอเข้าไปปรากฏว่าจิตมีอยู่ เห็นจิตแล้ว เมื่อจิตมีสติของเธอปรากฏว่า จิตมีอยู่เพียงสักแต่ว่ารู้ สักแต่ว่าอาศัยความระลึก อันตณฺหาและทิจฺฉิเข้าไปอาศัยไม่ได้เลย **น จ** **กิญฺจิ** **โลเก** **อุปาทิยตี** ไม่ถือมันอะไรเลยในโลก รู้ว่าปล่อยวางแล้ว ไม่ถือมันไม่ติด ไม่แตะ ไม่อะไรแล้ว ให้รู้ชัดๆ เห็นชัดๆ อย่างนี้ อย่างนี้แหละเรียกว่าภิกษุทั้งหลายเห็นจิตในจิตเนื่องๆ อยู่ด้วยประการดังนี้

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ตามวาระพระบาลี ซึ่งความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา เพราะได้ยินเสียงระฆังห่างๆ อยู่แล้ว **เอเตน** **สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อธิบายอ้างธรรมเนียมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนจบวาทสนนี้ **สทา** **โสตฺถิ** **ภวนฺตุ** **เต** ขอความสุขสวัสดิ์จงบังเกิดมีแต่ท่านทั้งหลาย บรรดาโมสโรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพได้ชี้แจงแสดงมาตามสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)